

FonoMix, varför det?

En intervjustudie av pedagoger och elever i en kommun

Fördjupningsarbete inom kursen *Specialpedagogik med inriktning mot grav språkstörning*, 30hp, 2009

Monica Lindberg

Sammanfattning

Efter att ha startat upp arbete med FonoMix på flera skolor i kommunen, var jag intresserad av att undersöka om metoden kunde vara ett stöd för elever med grav språkstörning, i deras läs- och skrivinlärning. Det var även viktigt för mig att ha med elevperspektivet i denna undersökning, och fråga eleverna som arbetar med materialet vad de tycker är bra respektive mindre bra. Mitt främsta syfte har varit att lyfta fram en konkret och relativt ny läsinlärningsmetod, Fonomix, vilken, enligt min egen uppfattning, underlättar för elever med fonologiska svårigheter.

I min litteraturstudie har jag lagt fokus på tre områden; grav språkstörning, forskning om läs- och skrivutvecklingen, samt hur FonoMix-metoden är utformad.

Personal och elever har intervjuats om vad de anser är metodens styrkor och svagheter.

Intervjuerna visar att efter bara en kort tids arbete, är de flesta pedagogerna positiva till fortsatt arbete med FonoMix-metoden. De ser framsteg i elevernas kunskap beträffande fonem – grafem, samt att metoden är ett stöd för elever med stora språkliga svårigheter, i sin läs- och skrivinlärning.

Intervjuerna med eleverna visar att ju yngre eleven är desto positivare är de till att arbeta med metoden. Därmed blir en av mina slutsatser att det är betydelsefullt att starta med FonoMix så tidigt som möjligt.

Nyckelord: grav språkstörning, läsinlärning, fonologiska svårigheter.

Innehåll

1 Inledning

2 Syfte och Frågeställningar

3 Metod

3.1 Litteratur

3.2 Intervjuer

3.3 Urval

3.4 Databearbetning

3.5 Etiska överväganden

4 Litteraturbearbetning

4.1 Vad säger Lpo 94

4.2 Grav språkstörning

4.3 Läsinlärning

4.4 FonoMix-munmetoden

5 Resultat

5.1 Pedagoger

5.2 Elever

6 Diskussion

Referenser

Bilaga – Intervjufrågor

1 Inledning

Förra hösten var jag på en FonoMix-föreläsning med Gullan Löwenbrand Jansson, där hon presenterade metoden FonoMix. Genom en entusiastisk sagoberättelse tog hon oss med in i FonoMix värld.

Tal- och språkteamet, där jag arbetar, anordnade en föreläsning i kommunen, för pedagoger/lärare (nämns i fortsättningen som pedagoger). Teamet ville informera skolorna om denna nya konkreta läsinlärningsmetod. Föreläsaren lyfte fram flera olika exempel på elever som gjort framsteg, sedan de börjat arbeta med FonoMix. Flera rektorsområden blev intresserade av idén och köpte in materialet. I början av höstterminen ordnade teamet en FonoMix-upptakt för de pedagoger som kommit i gång med materialet eftersom pedagogerna var i behov att ytterligare fördjupa sig i metoden samt utbyta erfarenheter.

Metoden är till stor hjälp för många barn/elever (nämns i fortsättningen som elever) med fonologiska svårigheter. Löwenbrand Jansson poängterade att denna läsinlärningsmetod är till för de elever som har problem med att ”knäcka läskoden”. Dessa elever är hjälpta av ett mer konkret material.

FonoMix-metoden används i läsinlärning för elever i förskoleklass och år 1. Även de elever som redan påbörjat sin läs- och skrivinlärning med annan metod, utan att ”knäcka koden”, kan använda denna metod (nämns i fortsättningen som ominlärning). Den passar även elever med annat modersmål än svenska.

Elever med fonologiska svårigheter ges en möjlighet att på ett konkret sätt lära sig kombinationen fonem-grafem (ljud-bokstav). Det finns risk att elever lär sig enbart bokstavsljudet och missar språkljudet – fonemet Löwenbrand (2007). Detta kan ställa till stora problem senare i läsinlärningen, när de ska skriva ord som låter på ett sätt men stavas på ett annat.

I denna undersökning vill jag lyfta fram FonoMix-metoden, hur den kan göra skillnad för elever som kan behöva ta hjälp av ytterligare ett sinne, det visuella, i sin läs- och skrivutveckling. Metoden utgår från fotograferade munbilder där det tydligt syns hur man formar munnen för att producera det specifika språkljudet. Språkljudet står för en bokstav och ett ljud. Med hjälp av en spegel kan eleven se sin mun samtidigt som eleven härmar och skapar bokstavsljudet efter bilden, därav namnet munmetoden. Under tiden förtydligar pedagogen var och hur bokstavsljudet produceras och eleverna kan samtidigt titta i spegeln.

Många olika delar i språket är berörda hos en person med grav språkstörning. Det kan bland annat innebära koncentrationssvårigheter, fonologiska svårigheter, problem med arbetsminnet, samt ofta besvär i samspel med andra. En elev med grav språkstörning kan även ha problem med sin auditiva perception, vilket innebär att det kan vara svårt för eleven att urskilja korta snabba ljudstimuli, som tex. språkljuden /p/, /b/ och /t/. Den fonologiska medvetenheten tillsammans med korttidsminne, ordmobilisering och ordförråd är exempel på språkliga kompetenser som har stor betydelse för läs- och skrivinlärningen. I samtal med äldre pedagoger ute på skolorna kom det fram att användandet av munbilder inte var något nytt utan att det har funnits som stöd för läsinlärningen redan för länge sedan.

2 Syfte och Frågeställningar

Syftet med fördjupningsarbetet är att undersöka hur FonoMix används, samt att undersöka hur metoden fungerar för elever med grav språkstörning. Jag vill ta reda på hur man kan arbeta på ett systematiskt sätt med elever som har grav språkstörning vilket kan innebära stora fonologiska svårigheter.

Jag vill även söka svaren på följande frågeställningar:

- Vad ser pedagogen som för-/nackdel med metoden och materialet?
- Hur ser utvecklingen ut för eleverna som arbetar med FonoMix?
- Vad tycker eleven om att arbeta med FonoMix?

3 Metod

3.1 Litteratur

I detta fördjupningsarbete kommer jag att behandla frågor som rör det nationella styrdokumentet Lpo 94, gravspråkstörning, läsinlärning och den specifika munmetoden FonoMix.

3.2 Intervjuer

Utifrån syftet med detta arbete har jag intervjuat fyra elever och fyra pedagoger om FonoMix. I intervjuerna har jag valt att använda mig av öppna frågeställningar (bilaga), där de intervjuade med egna ord berättat om sina erfarenheter och tankar om FonoMix. En av anledningarna till valet av metod var möjligheten att kunna gå djupare och få tillfälle att ställa följdfrågor.

3.3 Urval

Urvalet av respondenterna kommer från två olika rektorsområden i kommunen där de arbetar med FonoMix. För att få svar på mina frågor intervjuade jag fyra pedagoger. Pedagogerna arbetar med elever i klass f-1, samt med elever i behov av ominlärning av läsningen. Jag valde även ut fyra elever med grav språkstörning, som deltar i FonoMix- undervisning.

3.4 Databearbetning

Vid intervjukontaktarna med pedagoger och elever fördes löpande anteckningar. Jag har valt att skriva ut dessa i löpande text under varje intervju. Efter presentation av de olika pedagogernas och elevernas svar, gör jag en sammanfattande analys av svaren.

3.5 Etiska överväganden

Det finns fyra allmänna huvudkrav på forskningens etiska principer Vetenskapsrådet (1990): informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. De olika principerna förklaras på följande sätt:

Informationskravet innebär att respondenterna får information om villkoren att delta i undersökningen, samt att det är frivilligt att delta. Det är möjligt att avbryta deltagandet utan förklaring. Alla insamlade uppgifter används endast i fördjupningsarbetet samt ges alla intresserade möjlighet att ta del av resultatet.

Samtyckeskravet innebär att respondenterna själva har haft rätt att bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter och andra känsliga uppgifter behandlas på sådant sätt att ingen person ska kunna identifieras samt att allt material förvaras oåtkomligt för obehöriga.

Nyttjandekravet innebär att uppgifter som kommer fram endast används i forskningssyfte, samt att det inte kommer att lämnas över eller lånas ut till någon annan.

4 Litteraturbearbetning

För att få mer kunskap och större underlag att precisera syfte och frågeställningar, inledde jag arbetet med att studera litteratur och aktuell forskning.

Följande områden kommer att lyftas fram i min litteraturbearbetning:

- De nationella styrdokumenterna Lpo 94.
- Grav språkstörning
- Läsinlärning
- FonoMix-munmetoden.

4.1 Vad säger Lpo 94?

I läroplanen för förskoleklass och skolan står det att;

”undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling” (Skolverket Lpo-94 s.4).

Det är viktigt att undervisningen anpassas så att alla elever känner delaktighet och nyfikenhet i det man arbetar med i skolan. Här kan jag även se att det är betydelsefullt när pedagogen planerar verksamheten och tar med de olika specialpedagogiska nivåerna nämligen organisations-, grupp- och individnivå, med en utgångspunkt i elevens behov.

4.2 Grav språkstörning

Det har forskats och skrivits mycket i ämnet grav språkstörning. Här väljer jag att lyfta fram några olika forskares tankar om språkstörning.

SLI (Specific Language Impairment), specifik språkstörning är inte ett statistiskt tillstånd. Det innebär att en del elever med sen språklig utveckling kan komma ”i kapp” så småningom. När eleverna blir äldre kan språkstörningen även ta sig andra uttryck, till exempel i läs- och skrivsvårigheter. Språkstörningen ändras över tid. Några av följande SLI - kriterier är att eleven har en normal hörsel, eleven ska inte ha några emotionella eller beteendemässiga svårigheter och de skall ha ett IQ över 85 (Bishop 1997).

Bishop (1997) beskriver att en elev med grav språkstörning är en elev som ligger betydligt under sin språkliga utvecklingsnivå utan särskilda skäl. Hon menar att en typisk språkstörning även innebär svårigheter med ordförråd och språkförståelse. Vidare lyfter hon fram att elever med grav språkstörning mer sällan inkluderas i sociala samspel än elever med typisk språkutveckling. Elever med grav språkstörning utgör en riskgrupp, för att inte utveckla ett adekvat socialt samspel med andra, både elever och vuxna. Elever med grav språkstörning visar sig också ofta ha påfallande svårt med grammatiska böjningar i sin meningsstruktur.(a.a)

Diagnosen språkstörning ges enligt Nettelblatt & Salameh (2007) till elever vars språk är påtagligt försenat när de jämförs med jämnåriga elever. De har svårt att producera och oftast även svårt att förstå språk. Språkstörningen är det primära problemet hos elever med diagnosen grav språkstörning. Dessa elever har även svårt att samspela med andra. Språkstörningen kan förändras över tid. Den kan drabba en eller flera språkliga nivåer: fonologi, (språkljud) grammatik, semantik (betydelsen) och pragmatik (samspel). Ju fler språkliga nivåer som är drabbade desto gravare är i allmänhet språkstörningen. Både det impressiva (språkförståelse) och det expressiva (uttrycksförmåga) språket kan vara påverkat.

Bruce (2007) beskriver elever med SLI som har en normal utveckling, men som inte utvecklar språket som förväntat. Trots normal hörsel har de problem att utveckla språket. Barn som får diagnosen grav språkstörning har alltså sina språkliga svårigheter som de primära svårigheterna, inte sekundära, som de skulle vara i kombination med hörselskada eller utvecklingsstörning. Bruce skriver även om den försenade grammatiska utvecklingen, då eleven kan utesluta småord eller böja orden på ett felaktigt sätt som tecken på en språklig störning

Fonologiska problem är enligt Nettelblatt, m.fl. (2007) den vanligaste språkstörningen hos förskoleelever. Det kan förekomma enskilt eller tillsammans med andra språkliga problem. Hon berättar att det visat sig att elever med språkstörning även har svårt med den auditiva perceptionen. De har svårt att diskriminera korta snabba ljudstimuli. Eftersom den auditiva kanalen är särskilt viktig för språkinläring får det allvarliga följder för språkutvecklingen. Nettelblatt m.fl. belyser även att elever med språkstörning har problem att skilja mellan auditiva stimuli om ljudet är producerat i en snabb följd. Det blir för mycket information att bearbeta på en och samma gång, vilket innebär problem. Elever med språkstörning har även problem med ”arbetsminnet”.

Föhrer (2007) beskriver begreppet grav språkstörning på följande sätt. Det kan vara svårighet med att både förstå och producera språk, när man jämför elever i samma ålder. Den språkliga utvecklingen följer inte de normala utvecklingsstadierna. Det är såväl grammatik, fonologi, ordförråd, språkförståelse som pragmatik som drabbas vid en grav språkstörning.

Undersökning har gjorts på sambandet mellan elevers tidiga språkutveckling och den senare läs- och skrivförmågan. Den visade att cirka 40-75 % av eleverna med läs- och skrivsvårigheter

också haft sen språkutveckling. Det som har betydelse för hur stora problem eleven har, är vilken grad språkstörningen har; lätt, måttlig eller grav (Bjar & Frylmark red. 2009).

4.3 Läsinlärning

Det finns flera olika läsmetoder. De två mest använda läsmetoderna är ljudningsmetoden och helordsmetoden. I ljudningsmetoden går man från språkets minsta delar i ordet och bygger ihop de olika ljudsegmenten till en helhet. Helordsmetoden är när man utgår från helheten och bryter ner ordet till de minsta delarna - fonemen (Liberg, 2006). Forskare har kommit fram till att en kombination av båda läsmetoderna är det mest framgångsrika. Forskningen är entydig när det gäller användandet av vissa språkliga förmågor för elevens kommande läs- och skrivutveckling. Viktigt för eleven är bland annat bokstavskännet, språkljudssäkerhet, fonologisk medvetenhet, ett tillräckligt ordförråd, förmåga att kunna återberätta, samt förmåga att delta i ett samtal. Bakomliggande omständigheter kan vara orsaken till en elevs problem med läs- skrivsvårigheter. Eleven kan till exempel ha problem med uppmärksamhet, koncentration och socioemotionella faktorer (a.a).

Sterner & Lundberg (2002) skriver att elever som vid upprepade tillfällen misslyckas med att lära sig läsa, löper stor risk att tappa tron på sin egen förmåga. Eleven kan även få en känsla av att den inte duger och är otillräcklig. Den känslan kan i sin tur medverka till att det blir ytterligare svårigheter i skolarbetet. Det är viktigt att undervisningen anpassas, så att elever med språkliga svårigheter kan följa med i lärandet i läsning och skrivning.

Det är vanligt att elever med språkstörning lär sig att avkoda texten, men att de inte förstår vad de läser Bjar red. (2006). Bjar ger följande exempel på språkliga kompetenser med stor betydelse för läs och skrivinlärning nämligen elevens fonologiska medvetenhet, korttidsminnet, ordförrådet, förmåga att mobilisera rätt ord ur långtidsminnet samt den grammatiska förmågan.

Enligt Sterner & Lundberg finns det ytterligare faktorer som påverkar läsinlärningen, nämligen ett hem med goda språkliga förebilder där det ges tidig stimulans med högläsning för eleven. En inre motivation hos eleven är också viktig. Det krävs en individuell kapacitet hos eleven för att lösa de kognitiva processer, det innebär att lära sig läsa och integrera kunskaper med texten man läst (Sterner & Lundberg 2002).

Fonologiskt medvetna elever har god prognos att lära sig använda skrivtecken i läsande och skrivande. Detta har forskning visat skriver Skolverket (2007).

Det finns olika åsikter om läs- och skrivinlärning förutsätter fonologisk medvetenhet eller om den utvecklas samtidigt som läs- och skrivinlärningen. Forskare lyfter även fram att det är viktigt att kunna koppla fonem-grafem när man talar om att ”knäcka koden” vid läsinlärning. Läs- och skrivförmågan bygger på tre olika beståndsdelar. *Avkodning* – att eleven ska kunna matcha fonem-grafem. *Förståelse* – viktig för att ha inre bilder och en förståelse för den text man läser. *Motivation* – skapas tillsammans med föräldrarna, då elevens uppväxtmiljö är viktig. Riklig tillgång till böcker samt föräldrar och äldre syskon som utgör betydelsefulla läsarförebilder är av stor betydelse. Det är bra att föräldrar sjunger och läser högt, samt gör eleven uppmärksam på skrift i omgivningen.

Skolverket poängterar även att det inte bara är pedagoger för de tidiga skolåren som ska arbeta med läsande och skrivande för elever. Det är viktigt under hela skoltiden (Skolverket 2007).

I Bråten (red) (1996) kan man läsa Vygotskijs tankar om att elever i samarbete med en mer skicklig kamrat eller med en vuxen kan åstadkomma mera än de kan på egen hand. Det eleven

behöver stöd med idag, kan han/hon klara av på egenhand i framtiden. Genom samspel och samarbete utvecklas eleven mot högre nivåer

Frost (2002) tar upp två olika läspedagogiska traditioner. Det är Whole-language-traditionen som utgår från elevens hela språk, att lära sig läsa är en naturlig del av den språkliga utvecklingen. Phonics-traditionen menar att det är av avgörande betydelse att man kan avkoda ord automatiskt. Det finns elever med behov av att undervisningen i skolan har ett speciellt upplägg för elevernas läsinlärning, samtidigt som andra elever tar till sig läsningen utan någon speciell läsinlärningsmetod. Frost framhåller att det är viktigt att arbeta mycket för att lära eleverna avkodning redan i årskurs ett. Det är ofta svårt för eleven att ändra riktning på den läsutvecklingen som påbörjats. För en ökad progressionshastighet krävs att man arbetar med problemet varje dag. För att eleverna ska kunna koncentrera sig är det nödvändigt med korta arbetspass, cirka en halvtimme (Frost 2002).

Elever med svårigheter i läsutvecklingen har en tendens att undvika problemet, eftersom de läser mindre. Skolverket (2001) skriver att dessa elever väljer kortare texter när de läser. I skolan är texter som används till de övriga eleverna oftast för komplicerade att läsa för elever med läs- och skrivsvårigheter. Stunderna av läsning blir ofta jobbiga och upplevs som ett stort misslyckande av eleven själv.

Många elever med läs- och skrivproblem saknar stöd i sin läsutveckling i hemmet. Utvecklingen är beroende av att skolan lägger märke till dem och ger ett verksamt stöd för att möta deras behov. Om inte eleven tidigt får stöd i sin läsutveckling växer avståndet i läsutvecklingen, i förhållande till övriga elever. Det påverkar även de övriga skolämnena (Skolverket, 2001).

Smith (2000) menar att elever som har svårt att förstå sig på läsning, behöver mer meningsfull läsning och inte mindre. Han skriver att träning fonem-grafem kan tyckas hjälpa eleverna att göra framsteg. Han påpekar att det måste vägas mot att eleverna riskerar att inte uppfatta läsningen som någon viktig aktivitet. Den viktigaste uppgiften med att hjälpa elever i alla åldrar med läsproblem, är att göra läsningen meningsfull, intressant, spännande och begriplig. Elever lär sig läsa genom att förstå det skrivna språket, de lär sig inte läsa det som är obegripligt. Det är viktigt att få dem att känna att läsning ligger inom räckhåll för deras förmåga att lära sig läsa (a.a).

I boken Lundberg & Herrlin (2003) tar författarna upp om läsningens fem dimensioner. De består av följande delar: fonologisk medvetenhet, ordavkodning, flyt i läsningen, läsförståelse samt elevens läsintrasse. De belyser hur viktiga de olika delarna är för en framgångsrik läsinlärning. Det är också viktigt att läsutvecklingens olika sidor inte kommer efter varandra, utan att de samspelar med varandra. I boken finns även en kartläggningsdel med de olika dimensionerna där både elev och pedagog fyller i elevens läsutveckling. Författarna tar även upp att forskning uppvisar att pedagoger som följer elevens läsutveckling med olika metoder är mer resultatrika, än pedagoger som inte följer upp läsutvecklingen hos eleven (a.a).

Hagtvat (1990) nämner att det gjorts en undersökning på elever som förväxlar /d/ med /t/, /f/ med /v/ och /p/ med /b/. Eftersom dessa fonem har samma artikulationsställe, arbetar man med att urskilja dem samt känna efter var i munnen de produceras. Hon skriver att elever som fått konkret undervisning där man bland annat medvetandegjort eleven om fonemets artikulationsställe har lättare för att koppla fonem – grafem. Hon lyfter även fram att en spegel är viktig där eleven kan se hur läpparna rör sig, eller tungans läge i enskilda språkljud. Hagtvat

beskriver vidare hur pedagoger även har märkt att elever i förskoleklassen har väldigt svårt att hitta i sin egen mun. Hon skriver att de yngre eleverna har lättare att få grepp om stavelsen än om enskilda fonem. En bra start i förskolan kan börja med att göra eleverna uppmärksamma på ordens stavelser för att med tiden övergå till språkljuden.

Tidig träning i fonologisk medvetenhet under förskoletiden samt språklig stimulans, som att tala, lyssna, berätta, ordlekar, rim och gåtor är viktigt för elevens läs- och skrivinläring (Lundberg, Frost & Petersen 1988).

Myrberg. (2003) skriver att en god läs- och skrivförmåga är väsentlig för elevens framsteg i skolan samt för personer i övrigt i samhället. Det är på grund av detta av största vikt att läs- och skrivundervisningen sköts med metoder som är lyckosamma för elevens utveckling.

4.4 FonoMix-munmetoden

Språkinläringen blir mycket effektivare när den vuxne vänder sig mot eleven, så att denna kan se munnen när språkljuden formas Löwenbrand Jansson (2007). Eleven behöver ha en känsla för fonemen när det blir dags för läsinläringen. Detta för att kunna förstå hur vårt alfabetiska skrivsystem fungerar och är konstruerat. När man är i början av sin läs- och skrivinläring kan fonemen vara svårfångade och svåra att förstå sig på, eftersom ljuden ”smittar av sig” på varandra. Författaren menar att:

”Ett kritiskt steg i den första läsinläringen är således att de undflyende, abstrakta fonemen kan fångas in av eleven och sedan blir representerade av bokstavstecken (Löwenbrand Jansson 2007, sid. 3).

Det är en viktig process i läsningen att eleven kan dela upp talade ord i sina beståndsdelar samt att bli medveten om att fonemen representeras av bokstäver. Det är även viktigt för elevens läsinläring att de kan forma de olika språkljuden. Centralt i denna läsinlärningsmetod är att det blir så konkret och tydligt med FonoMix-munmetoden (Löwenbrand Jansson, 2007).

Gullan Löwenbrand Jansson har i flera år arbetat som speciallärare, läspedagog, samt utredare av läs- och skrivsvårigheter. Hon har upptäckt att många elever med läs- och skrivsvårigheter är osäkra på bokstävernas ljud. Eleverna har ofta lätt att komma på hur bokstäverna ser ut och vad de heter, men svårt att hitta bokstavsljudet. Den som lär sig ljuden är ofta hänvisad till att lyssna sig fram till vilka skillnader och likheter det finns. Det är inte ovanligt att elever längre upp i skolåren fortfarande har svårt att uttala alla bokstavsljud, vilket ger en osäkerhet i läsningen.

För att så många elever som möjligt ska få uppleva en positiv känsla av att de kan läsa är det viktigt att man medvetandegör dem om språkets olika fonem och deras olika särskiljande egenskaper. Det gäller särskilt de elever, vilka tidigt uppvisar en oförmåga att känna igen bokstäver. De ligger i riskgruppen för läs- och skrivsvårigheter menar Löwenbrand Jansson (2007).

Hon anser att det är viktigt att arbeta med läsförståelse och inte bara ordavkodning. Det är inte något motsatsförhållande mellan arbetet med ordavkodning, samt att stärka elevens ordförråd. En bra kännedom om fonem- grafem är betydelsefull för att åstadkomma en automatiserad

läsning som ger en bra läsförståelse. Hon hänvisar till studier som visar att en exakt avkodning av ord är en bra läsares kännemärke och den svage läsarens huvudproblem.

I undervisning med FonoMix framhålls att materialet/metoden är tydlig, konkret och att metoden går ut på att eleven ska förstå kopplingen mellan fonem-grafem, samt att man lyssnar till språkets talljud. En viktig del i metoden är att eleverna tittar på munbilder och sin egen mun, när de talar, samt att eleven blir medveten om hur de olika ljuden känns att forma. De olika språkljuden får olika namn som lärs in. Namnet kopplas till hur det görs i talapparaten som till exempel kallas R-ljudet för tungrollaren, L-ljudet för tunghöjdaren och S-ljudet kallas för ormväsarljudet. Metoden går även ut på att orden analyseras i minsta språkljud. Eleven skapar ord av munbilder och bokstäver. En viktig del i FonoMix är att eleven ska känna glädje över sina framsteg samt att elevens olika sinnen aktiveras i en bekräftande omgivning. FonoMix är lämplig för alla elever med svårigheter att avkoda ord rätt, att urskilja, lagra och vid läsning producera rätt fonem till rätt grafem, dvs. fonologiska svårigheter. Metoden kan med fördel även användas till elever och vuxna med annat modersmål än svenska, vuxna som läser exempelvis på SFI enligt Löwenbrand Jansson. I metoden läggs stor vikt och mycket arbete på att koppla samman fonem – grafem. FonoMix går ut på att eleven ser munbilder på språkljud och producerar dem, genom att se sig själv i spegeln (a.a).

Varje ny bokstav presenteras på ett särskilt strukturerat sätt. Pedagogen går igenom och diskuterar en bokstav i taget med eleven. De tittar på munbilden och ett ljud införs. Eleven kan samtidigt se i spegeln hur munnen ser ut och uppmärksammas på hur ljudet skapas och låter. FonoMix kan användas både enskilt och i grupp, det bör användas cirka 20-30 minuter varje dag. När eleven lärt sig några ljud börjar man att ”bygga” ihop ord (Löwenbrand Jansson 2007).

5 Resultat

För att få ytterligare en inblick i arbetet med FonoMix-metoden har jag intervjuat fyra pedagoger och fyra elever. De kommer från olika skolor och områden i en kommun. Intervjuerna skedde i samtalsform, där frågorna blev ett stöd för samtalet. Syftet var att täcka alla frågor i manualen (bilaga). Nedan redovisas intervjuerna med pedagogerna först och därefter följer intervjuerna med eleverna. Avsnittet avslutas med en analys av intervjuvaren, vilken fokuserar på det empiriska materialet som en helhet på gruppnivå.

5.1 Pedagoger

Intervju med A

Den första intervjun var med en lärare som arbetat åtta år. A berättar:

Jag är tidigare lärare och arbetar med elever i 4: an. Jag tycker att det är en intressant metod och att materialet känns genomtänkt. Jag har arbetat med materialet ungefär i en månad och tycker att jag arbetat för lite för att kunna se om det har gett några resultat.

Jag tycker att FonoMix är ett komplement till det man gör i övrigt för att stötta eleven i sin läs- och skrivinläring.

Det är två elever som deltar när de arbetar med FonoMix.

Jag hade en viss kunskap om materialet och metoden efter att ha deltagit i en föreläsning och under en kortare period har jag tidigare provat på att arbeta med materialet. Nu känner jag att jag vill fördjupa mig i materialet och läsa mera om FonoMix i handledningen, för att kunna arbeta vidare med materialet.

Jag tycker att en stor fördel är att man kan arbeta lite mera praktiskt och att det är en mycket bra tanke bakom metoden.

Jag tycker att nackdelarna är att man arbetar enskilt mot ett par elever och att deras tillfällen att arbeta med materialet blir för få. Det här är ju inte ett material som man arbetar med i sitt arbetsschema.

Jag har börjat arbeta med metoden eftersom jag har en elev som har behov av stöd i sin läs- och skrivinläring samt för att jag är intresserad av att lära mig mera om läs- och skrivinläring. När vi kommer till hur jag ser på min roll i arbetet med FonoMix så känner jag mig som en nybörjare som glatt arbetar på.

Intervju med B

Den andra intervjun var med en lärare som arbetat 25 år. B berättar: Jag har arbetat som lågstadielärare i 25 år. Jag tycker att det är roligt att arbeta med FonoMix. Jag kan se att denna metod ger de eleverna stöd som har stora språksvårigheter samt problem med sin läs- och skrivinläring. Metoden ger ett stöd för eleverna i att bli säkra på kombinationen ljud-bokstav. Jag kan även se att det har hänt mycket i elevernas utveckling sedan de började arbeta med materialet i början av terminen. Jag har en grupp med fyra stycken elever, de går i åk.2-3. Jag tror på idén att arbeta mycket med elevernas ljudande när de ska lära sig att läsa. De arbetar även med FonoMix i förskoleklassen och det ser jag som en stor vinst. Det jag ser som fördel med materialet, metoden är att munbilderna är bra och att de ger eleverna ytterligare ett sinne att "hänga upp" bokstav – ljud på. En stor nackdel är att jag känner att man inte hinner sätta sig in i materialet riktigt som man skulle vilja. Jag önskar att man fått mera tid till arbetet att sätta sig in i det. Det tar mycket tid att sätta sig in i en ny metod. Jag tycker även att de hittat de elever som har svårigheter och som behöver extra stöd. Eleverna deltar gärna när de arbetar med materialet. Jag känner mig förvånad över att materialet var så pass bra som det var, jag är positivt överraskad. Jag har träffat elever med invandrarbakgrund och ser det som ett bra material att kunna använda även med dessa elever.

Intervju med C

Den tredje intervjun var med en förskollärare som arbetat 6 år. C berättar:

Jag har arbetat som förskollärare 6 år i förskoleklass, 2 ½ år i skolan. Det är ett konkret och roligt sätt att få sammanhanget av tal och skrift.

Jag har uppmärksammat att eleven tittar mer på min mun, när de ska ta reda på vilket ljud ett ord börjar på, till exempel de ljud vi gått igenom sitter på ett bra sätt även hos de som har svårt att komma ihåg.

Vi arbetar med hela förskoleklassen som består av 9 elever. Jag själv var intresserad, det var det som gjorde att jag började arbeta med materialet. Det är en konkret metod som gynnar de svaga eleverna, det ser jag som en stor fördel. Jag använder korten och sagan, så småningom bingospelet. Sagan är grunden i hela materialet. Men sagan är i ett krångligt format.

Anledningen till att jag har börjat arbeta med FonoMix är att tal- och språkpedagogen berättade om det, sedan var vi på en träff och fick höra sagan. Det var då jag fastnade för materialet och kände att det var lämpligt i förskoleklassen.

Eftersom vi kör det allmänt i gruppen är FonoMix ytterligare ett sätt att hjälpa de som har det svårt en liten bit längre på sin resa att bli goda läsare. De som har lätt för allt spelar ju varken metod eller material så stor roll, de lyckas ändå. Men de kanske har fått något mer med sig på vägen ändå.

Munbilderna, bokstäverna och sagan i kombination ger en förståelse för det skrivna ordet. Bilderna är så tydliga att man inte kan låta bli att forma munnen och göra ljuden.

Intervju med D

Den fjärde intervjun var med en lågstadielärare som arbetat i 21 år. D berättar:

Jag arbetar nu med en 1:a klass. Det är 13 elever som arbetar med FonoMix i min grupp. De har arbetat med metoden denna termin. Jag tycker att det är ett roligt och spännande material. I den grupp som jag arbetar med nu är eleverna på en ojämn nivå där vissa redan läser och några kan endast några fonem. Men alla är med på FonoMix och de arbetar med olika saker i materialet. Vissa läser i böckerna och arbetar med ordförståelsen och de som inte kommit så långt arbetar med fonem-grafem inläring. Som introduktion har jag använt mig av sagan, som är en del av grundmaterialet. Jag tycker att namnen är lite fjantiga men eleverna har kommit på egna namn, som passar dem bättre. Jag har märkt att eleverna med språkliga svårigheter kommer igång bättre med både sin läsning och skrivning, men det går fortfarande långsamt. Jag känner att FonoMix är ett material/en metod som förebygger stora språksvårigheter hos elever. Det är en grundlig metod och man gör det man kan för att stötta de elever som har svårt att ”knäcka läskoden”.

Som fördel med metoden ser jag att den är grundlig samt att eleverna blir medvetna om hur ljuden uttalas och hur ljuden produceras. Det är bra att de kan spegla sig eftersom det är ytterligare ett sätt att lära sig, nämligen visuellt. Som en nackdel kan jag uppleva att det kan vara svårt att vänta in alla tills de har hittat ljuden. Med de läsläror som jag har arbetat med tidigare så har orden *en* och *ett* kommit relativt tidigt men de kommer lite längre fram när man arbetar med FonoMix. Även diktering och andra övningar får vänta lite och jag tar det lite senare. Jag känner att det är svårt att hitta tid att sätta sig in i materialet samt att kolla av vad de kan och hur utvecklingen går för eleverna och att man oftast är ensam i arbetet. Jag brukar använda Lundbergs God läsutveckling för att följa deras läsutveckling.

Som en stor fördel ser jag att det är intressant eftersom det förebygger läs- och skrivsvårigheter och passar även för invandrarelever och elever med ADHD.

Som nackdel kan jag visa på en av skrivböckerna, där jag tycker att det är för många olika moment på en och samma sida. Jag tycker inte att det är tillräckligt med repetition i de olika arbetsmomenten, så att de får möjlighet att upprepa mera. Jag anser att det hade varit bra med olika svårighetsgrad på böckerna, eftersom eleverna är på så olika nivå i sin utveckling. Det är flera av eleverna i klassen som har ett annat modersmål än svenska och jag har upptäckt att flera ord och bilder som ingår i materialet är ord som eleverna inte känner igen. Jag försöker hitta förenklat material till de elever som har behov av det, eller gör jag eget.

Efter att de läst sagan så gick eleverna ut på rasten och skrev bokstäverna i sanden precis som de gör i sagan. Mun- och bokstavsbilderna använder eleverna även när de går på fritids och har dem med i leken där någon är lärare och några är elever, det är säkert ett utmärkt sätt att lära sig på.

Resultatsammanställning pedagoger

I resultatsammanställningen utgår jag från mina frågeställningar i syftet:

Vad ser pedagogen som fördel med metoden–materialet?

Gemensamt är att pedagogerna tycker det är ett intressant, spännande och genomtänkt material. Pedagogerna är intresserade av materialet då det är ett enkelt och konkret material att ta till sig. De har också upplevt att det är lätt för elever som har problem med läs- och skrivinläringen.

Pedagogerna tycker det är positivt att arbeta med FonoMix, eftersom det är ett material som stöttar dessa elever. Eleverna blir medvetna om hur ljuden uttalas och produceras. Pedagogerna ser fördelen med munbilderna, de blir ett konkret visuellt stöd. Pedagogernas känsla är att metoden förebygger läs- och skrivsvårigheter. De pedagoger som använt materialet för elever med annat modersmål än svenska, ser fördelar även här.

Flertalet pedagoger är överens om att metoden är ett stöd för elever med stora språkliga svårigheter. Jag kan se att FonoMix visuella stöd även är en hjälp för elever med problem med den auditiva perceptionen.

Sagan är en bra inspiration för eleverna om hur skriftspråket uppkom. Vissa elever använder sig även av materialet i den fria leken, vilket visar att de tycker om materialet. Det man gör fritt tillsammans med sina kamrater är troligtvis både lustfyllt och spännande och då lär de sig mycket av varandra.

Pedagogerna C och D använder metoden i helgrupp, medan A och B använder det i mindre grupp, det fungerar bra i alla grupper, enligt dem. Metoden stärker elevernas fonem-grafem-kunskap, det är viktigt i läs- och skrivinläringen. Detta är alla de intervjuade pedagogerna överens om.

Där arbetet skedde i helgrupp och bland de yngsta eleverna användes materialet även på fri tid, spontant av eleverna själva.

De betonade att munbilderna är tydliga och att man som vuxen inte kan låta bli att forma munnen som bilden visar.

Vad ser pedagogen som nackdel med metoden-materialet?

De pedagoger som använder materialet för ominläring har svårt att hitta tillfällen att arbeta med materialet. De elever som arbetar i mindre grupp, vid något tillfälle i veckan, tar inte in materialet lika naturligt. Det används enbart vid det tillfället och blir inte lika spontant.

Pedagog D tyckte att läs- och skrivmaterialet inte fungerat för alla elever på ett optimalt sätt. D har flera elever med invandrarbakgrund och känner att de inte har förförståelse för många av orden som används i böckerna. D upplever även att arbetsböckerna är något ostrukturerade. En gemensam uppfattning hos pedagogerna är nackdelen att det tar mycket tid i anspråk att sätta sig in i materialet – metoden.

Hur ser utvecklingen ut för eleverna som arbetar med FonoMix?

Pedagog B och D, vilka arbetat med FonoMix hela terminen kan se att det hänt mycket i elevernas läsutveckling. Sedan de började använda FonoMix gör de framsteg, även om det fortfarande går långsamt, enligt pedagog D.

Pedagog C, i f-klassen, kan se att eleverna i denna grupp blivit mera intresserade av hur fonem görs. De vill titta på C:s mun om de är osäkra på hur olika ljud uttalas eller vilka ljud som ingår i vissa ord.

Pedagog A har inte arbetat med materialet tillräckligt mycket och länge för att kunna se några framsteg i läs- och skrivutvecklingen ännu.

5.2 Elever

Intervju med W

Den första intervjun är gjord med en 6-årig elev med en grav språkstörning. W berättar:

Jag är sex år och går i f-klassen. Jag tycker att det är bra att arbeta med FonoMix.

Jag kan inte komma på om jag har lärt mig något nytt, men /s/ är ett ormväsarljud och en heter tunghöjdaren, då gör man så här (han gapar och visar hur man gör /l/).

Det är roligt att sätta ihop rätt mun med bokstäverna.

Jag kan inte komma på något som är tråkigt.

Vi arbetar med det i hela klassen, och det är kul.

Intervju med X

Den andra intervjun är gjord med en 8-årig elev med grav språkstörning. X berättar:

Jag går i andra klass och är åtta år. Jag arbetar ensam. Jag har arbetat lite grann denna termin.

Jag tycker att det är roligt att arbeta med FonoMix. Det som är roligt är att lära sig hur man har munnen rätt för annars funkar det inte. Jag kan inte komma på något som är tråkigt eller jobbigt när man arbetar med det. Jag kommer inte på något nytt som jag har lärt mig eller något mera jag vill berätta.

Intervju med Y

Den tredje intervjun är gjord med en 10-årig elev med stora språkliga svårigheter. Y berättar:

Jag går i 4: an och är tio år. När vi arbetar med FonoMix är vi två stycken. Vi har inte arbetat så många gånger. Jag kan inte se att jag lärt mig något nytt när jag arbetar med materialet. Jag tycker att det är tråkigt att arbeta med det för att jag inte gillar att sitta stilla. Jag kommer inte på något som är roligt eller bra med att arbeta med FonoMix.

Intervju med Z

Den fjärde intervjun är gjord med en 8-årig elev, med stora språkliga svårigheter. Z berättar:

Jag är åtta år och går i andra klass. När vi arbetar med FonoMix är vi fyra stycken. Jag tycker att det är roligt och kul att arbeta med materialet. Jag kan inte komma på något som är jobbigt och tråkigt. Det är kul att arbeta ihop med de andra. Jag kommer inte på något speciellt som jag har lärt mig när vi arbetat med materialet.

Resultatsammanställning elever

I resultatsammanställningen utgår jag från mina frågeställningar i syftet:

Vad tycker eleven om att arbeta med FonoMix?

Vid sammanfattning av elevernas tankar kring FonoMix framkom det att känslorna är olika för att arbeta med materialet. Flera av eleverna ser en fördel med att se munnarna och sedan titta sig i spegeln och göra på samma sätt. De har svårt att beskriva vad de har lärt sig för något nytt när de arbetat med metoden.

Y tycker inte det är roligt. Genom dessa fyra intervjuer kan jag se en stor skillnad mellan de som arbetar i mindre grupp och de som arbetar med hela gruppen. För dem som arbetar i en mindre grupp är det olika hur de tycker om att arbeta med metoden. När de arbetar i helgrupp tycker eleven att det är positivt att arbeta. Jag kan se att ju yngre eleven är som arbetar med FonoMix desto mer positiva är de till att arbeta med materialet. Eleverna som arbetar i helgrupp upplever jag mycket mera entusiastiska än de äldre eleverna. En av slutsatserna blir därför att det är en stor fördel för eleverna om man börjar arbeta med denna metod redan i f-klassen. Detta gör dem medvetna om fonem – grafem så tidigt som möjligt. Det går att få in det i den ordinarie verksamheten på ett lekfullt sätt i helgrupp. På så sätt minskar de tillfällen då eleverna behöver sitta och arbeta med materialet i en ”liten grupp”. Det minskar också känslan av misslyckande.

När jag sammanställde resultaten blev det tydligt att eleverna har svårt att beskriva vad de lärt sig och vad som var roligt, jobbigt eller tråkigt med att arbeta med FonoMix.

6 Diskussion

Mitt främsta syfte har varit att ta reda på vad pedagoger och elever har för åsikter om FonoMix. Vilket stöd kan metoden ge elever med språkstörning och försenad läs- och skrivinläring? Jag ville även belysa vad det står i läroplanen för förskoleklass och skola. Vad skriver forskningen om grav språkstörning, läsinläringen samt FonoMix-metoden?

I Lpo 94 står det tydligt att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättning och utgå från elevens behov. Jag tycker att FonoMix uppfyller detta, genom att utgå från eleven. Arbetet är konkret och systematiskt enligt metodens upplägg. Jag menar att det är viktigt att FonoMix påbörjas så tidigt som möjligt, så att utvecklingen av den fonologiska medvetenheten kommer igång.

Mina undersökningsresultat visar på att FonoMix kartläggning är bra. FonoMix kan dock behöva kompletteras med ytterligare kartläggningsmaterial, med fokus på hela läsinläringen. *God läsutveckling* av Lundberg & Herrlin (2003) kan till exempel hjälpa till att ge en bredare bild av hela läsinläringen.

Det är svårt att dra några större slutsatser av denna undersökning på grund av så litet intervjuunderlag. Jag anser ändå att undersökningsresultaten stärker uppfattningen att det är en metod som följer och utvecklar elevens läs och skrivinläring på ett strukturerat sätt

Flera av forskarna jag belyst i min litteraturstudie, under rubriken "Grav språkstörning", framhåller att elever med denna svårighet oftast har fonologiska svårigheter, bristande ordförråd och språkförståelseproblem. FonoMix inriktar sig på att eleven ska bli säker på fonem – grafem, vilket är en betydande del i läsinläringen. Även de andra komponenterna som nämns ovan är betydelsefulla delar i elevens läsinläring. För att en elev ska lyckas i sin läsinläring är det viktigt att ha en förståelse för det man läser, samt ett gott ordförråd. Elever som vid upprepade tillfällen misslyckas med att lära sig läsa löper stor risk att tappa tron på sin egen förmåga, det är på något sätt en självklarhet. Det sätter sig på självkänslan som Sterner & Lundberg (2002) skriver. Detta är en viktig tanke för mig som pedagog att bära med mig. Det är en stor del i mitt arbete att se till att eleverna behåller tron på sig själva och att de klarar av de uppgifter de ställs inför i skolan. Då är det även viktigt att ställa krav som finns inom räckhåll för eleven.

Intervjuerna har tydliggjort att pedagoger som arbetar med FonoMix är i behov av stöd i användandet. De behöver också hjälp att se möjligheter, hur man kan planera och lägga upp arbetet. Där kan jag som specialpedagog handleda och stötta dem i deras arbete med FonoMix.

Där arbetet skedde i helgrupp och bland de yngsta eleverna användes materialet även på fri tid, spontant av eleverna själva. Detta upplever jag som att de tar in materialet mer naturligt i de yngre åldrarna.

En tanke jag fick när jag läste igenom intervjuerna var att de flesta pedagogerna var positiva till FonoMix, även om de inte arbetat någon längre tid med materialet.

En elev tycker inte det är roligt att arbeta med FonoMix. Där kan jag se en utvecklingsmöjlighet. Man kan till exempel ta in fler elever i gruppen, även om de inte går i samma klass. Det kan kännas positivt för eleven att inte arbeta "ensam" och känna sig

”utpekad”. En anledning till att eleven inte är positiv till att arbeta med metoden, kan vara att metoden upplevs som tråkig och enformig. Som jag ser det är det viktigt att blanda arbetet med metoden med andra uppgifter för att stimulera läsinläringen. På skolan fungerar det ofta så att varje pedagog ser till behovet i sin klass. Specialpedagogens uppgift är att se helheten i området och arbeta för ett samarbete mellan grupperna.

Som specialpedagog kan jag även fortsätta skapa nätverk, där pedagoger som kommit olika långt med arbetet får en möjlighet att träffa andra i samma situation, och diskutera sitt fortsatta arbete.

Nu när pedagogerna ute i kommunen kommit igång med FonoMix-metoden ser jag att det hade varit bra om även rektorerna, för de olika områdena, bjöd in till informationen om FonoMix. Då hade de fått möjlighet att bli insatta i hur metoden fungerar och blivit medvetna om att pedagogerna behöver få bland annat mer tid, för att göra ett bra arbete med FonoMix.

Jag ser det som ett problem på organisationsnivå när pedagogerna upplever att de inte får tillräckligt med tid att sätta sig in i metoden och materialet. När ett rektorsområde köpt in ett material att användas av pedagogerna, bör det också ges den tid som krävs för att läsa in det nya läromedlet. Det är därför en viktig tanke att ha med sig när jag som specialpedagog bjuder in till en ny föreläsning att även rektorerna är viktiga och bör bli inbjudna.

Pedagogerna anger en känsla av tidsbrist i arbetet med metoden. Jag kan se fördelar med att först bli väl förtrogen med ett material – i detta fall FonoMix-materialet innan själva undervisningen tar vid.

Eleverna har svårt att beskriva vad de lärt sig, och vad som var roligt, jobbigt eller tråkigt med att arbeta med FonoMix. Kanske kunde mina frågor ha ställts på ett annorlunda sätt för att få fram hur de känner för FonoMix och inte bara hur det är.

När jag formulerade syftet för eleverna. (Vad tycker eleven om att arbeta med FonoMix?) såg jag en större beskrivning framför mig, men det blev inte så. Kanske hade jag ett vuxenperspektiv när jag tänkte på vad jag skulle få för svar av eleverna. När jag läser deras svar kan jag ändå känna mig nöjd med svaren.

Jag är medveten om att denna undersökning inte gjorts i någon större skala eller under längre tid - därför kan jag inte dra några större slutsatser.

Jag ser med spänning fram emot ett fortsatt arbete med FonoMix-metoden, för alla elever och vuxna som kan vara hjälpta av denna specifika metod.

Referenser

Litteratur:

Bishop, Dorothy (1997)

Uncommon Understanding, Development and Disorders of Language Comprehension in Children.

Psychology Press Ltd, Publishers UK

Bjar, Louise (red) (2006)

Det hänger på språket.

Lund: Studentlitteratur

Bjar, Louise. & Frylmark, Astrid (red) (2009)

Elever läser och skriver - specialpedagogiska perspektiv.

Lund: Studentlitteratur

Bråten, Ivar. (red) (1998)

Vygotskij och pedagogiken.

Lund: Studentlitteratur

Frost, Jörgen (2002)

Läsundervisning.

Stockholm: Natur & Kultur

Hagtvet-Eriksen, Bente (1990)

Skriftspråksutveckling genom lek, hur skriftspråket kan stimuleras i förskoleåldern.

Stockholm: Natur och Kultur

Liberg, Caroline (2006)

Hur elever lär sig läsa och skriva.

Lund: Studentlitteratur

Lundberg, Ingvar. & Herrlin, Katarina (2003)

God läsutveckling - kartläggning och övningar.

Stockholm: Natur och Kultur

Löwenbrand- Jansson, Gullan (2007)

FonoMix, munmetoden - Fonologisk multisensorisk läsinlärningsmetod.

Nässjö: Gullow Förlag

Nettelbladt, Ulrika & Salameh, Eva-Kristina (red) (2007)

Språkutveckling och språkstörning hos elever.

Lund: Studentlitteratur

Skolverket (2001)

Att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter. En forskningsöversikt på uppdrag av Skolverket.

(red. Myrberg, M). Stockholm: Liber

Skolverket (2007)

Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet.

Stockholm: Liber

Smith, Frank (2002)

Läsning, är en bok om vikten av att "göra" läsningen till en meningsfull, behaglig, användbar och ofta förekommande aktivitet för eleven".

Stockholm: Liber AB

Stukat, Staffan (2005)

Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.

Lund: Studentlitteratur

Lpo94

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna.

Utbildningsdepartementet www.skolverket.se

Rapport:

Lundberg, Ingvar. & Sterner, Görel (2002)

Läs och skrivsvårigheter och lärande matematik.

NCM- Rapport

Myrberg, Mats (2003).

Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter.

Lärarhögskolan Stockholm

Vetenskapsrådet (1990)

Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning. HSFR

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. hämtat 091127

Artikel:

Föhrer, Ulla (2007)

Läsinlärningen börjar med den tidiga språkutvecklingen.

Dyslexi-om läs- och skrivsvårigheter Nr.2/2007

Lundberg, Ingvar., Frost, Jörgen & Petersen, Ole-Peter (1988)

Effects of an extensive program for stimulating phonological awareness in preschool children. Reading Research.

International Reading Association Quarterly 23(3), sid. 263-284

Bilaga – Intervjufrågor

Frågor till pedagog

- Vilken utbildning har du?
- Hur många år har du arbetat inom yrket?
- Vad tycker du om att arbeta med FonoMix?
- Kan du märka några effekter av det ni gör?
- Hur många elever brukar delta vid tillfällena då ni arbetar med FonoMix?
- Vad ser du som för/nackdelar med metoden?
- Vad ser du som för/nackdel med materialet?
- Vilken är anledningen till att du börjat arbeta med metoden/materialet?
- Är det något speciellt i materialet som du tycker ger resultat att arbeta med?
- Något annat du kommer på som du vill berätta ang. FonoMix?

Frågor till elev

- Hur gammal är du?
- Tjej/kille?
- Vilken klass går du i?
- Vad tycker du om att arbeta med FonoMix?
- Hur många är ni som arbetar med FonoMix samtidigt?
- Är det något som är roligt när man arbetar med FonoMix?
- Vilket?
- Är det något som är tråkigt/jobbigt när man arbetar med FonoMix?
- Vilket?
- Har du lärt dig något nytt när ni arbetar med FonoMix?
- Något annat du kommer på som du vill berätta ang. FonoMix?